

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2024. № 3.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.63>

УДК 332.1:338](477)

З. І. Кобеля,

*к. е. н., доцент кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5135-4402>

С. І. Тодорюк,

*к. е. н., асистент кафедри бізнесу та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-4399-5952>

О. Д. Матійчик,

*аспірант кафедри економічної теорії, менеджменту та адміністрування,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича*

ORCID ID: <http://orcid.org/0009-0009-9760-8242>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНІВ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ

Z. Kobelia,

*PhD in Economics, Associate Professor of Department of Business and Human
Resource management, Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University.*

S. Todoruk,

*PhD in Economics, assistant of Department of Business and Human Resource
management, Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University*

O. Matiichyk,

*PhD student, Department of Economic Theory, Management and Administration,
Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University*

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS AND ITS IMPACT ON REGIONAL DIFFERENCES

У статті визначено, що показники регіонального розвитку в Україні свідчать про нагальну потребу застосування регуляторних впливів для запобігання надмірній диференціації та подальшого збереження інтегрованого економічного простору. З цією метою досліджено підходи до систематизації та узагальнення теорій регулювання диспропорцій розвитку регіонів, що дозволяє підібрати ефективні методи зменшення цих диспропорцій і залежно від їх масштабів та на їх основі формувати сценарії стратегічного розвитку регіонів.

Уточнено сутність соціально-економічного розвитку регіонів України. Розглянуто нерівномірності розвитку регіонів у країні. Розширено понятійно-категоріальний апарат стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіонів та обґрунтовано методологічні засади використання позитивних рис диспропорційності розвитку через вплив їх на соціально-економічну структуру регіону та міжрегіональні зв'язки.

Обґрунтовано необхідність дослідження соціально-економічного розвитку регіонів (областей, міст, районів), реструктуризації й вдосконалення господарських комплексів регіонів у соціально-економічному напрямі розвитку економіки та підвищення потреби в детальній інформації про техніко-економічний, соціальний та екологічний потенціал відповідних регіонів. Означено роль державних органів управління у впливі на регіональні відмінності. Визначено площини прояву регіонального розвитку: диференціація регіонів України за рівнем розвитку вимагає диференційованого підходу до реалізації регіональної державної політики шляхом підвищення самостійності регіонів у визначенні довгострокових стратегій соціально-економічного розвитку та у виборі засобів їх реалізації.

Окреслено основні заходи для формування стратегічного підходу до управління розвитком регіонального господарського комплексу, вирівнювання економічної ситуації в усіх регіонах, раціонального використання виробничо-ресурсного потенціалу регіону, досягнення сталого економічного зростання та покращення соціально-економічних показників рівня життя громадян України.

The article determines that the indicators of regional development in Ukraine indicate an urgent need to apply regulatory influences to prevent excessive differentiation and further preserve the integrated economic space. To this end, the author investigates approaches to systematizing and generalizing theories of regulating regional development imbalances, which allows to select effective methods for reducing these imbalances and, depending on their scale, to formulate scenarios for the strategic development of regions on their basis.

The essence of the socio-economic development of Ukrainian regions is clarified. The unevenness of regional development in the country is considered. The conceptual and categorical apparatus of strategic management of the socio-economic development of regions is expanded and the methodological principles of using the positive features of disproportionate development through their impact on the socio-economic structure of the region and interregional relations are substantiated.

The author substantiates the need to study the socio-economic development of regions (oblasts, cities, districts), restructure and improve the economic complexes of regions in the socio-economic direction of economic development and increase the need for detailed information on the technical, economic, social and environmental potential of the respective regions. The role of public authorities in influencing regional differences is outlined. The areas of manifestation of regional development are determined: the differentiation of the regions of Ukraine by the level of development requires a differentiated approach to the implementation of regional state policy by increasing the independence of regions in determining long-term strategies for socio-economic development and in choosing the means of their implementation.

The author outlines the main measures to form a strategic approach to managing the development of the regional economic complex, leveling the economic situation in all regions, rational use of the region's production and resource potential, achieving sustainable economic growth and improving the socio-economic indicators of the living standards of Ukrainian citizens.

Ключові слова: розвиток, соціально-економічний розвиток, регіон, економічний простір, диференціація рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, дисбаланс, диспропорційність.

Key words: development, socio-economic development, region, economic space, differentiation of levels of socio-economic development of regions, imbalance, disproportionality.

Актуальність теми. Розвиток сучасного світу вимагає врахування інтересів цілої низки різних інституцій, суб'єктів, держав і громадян, а також узгодження та реалізації таких інтересів. Сьогодні Україна здатна повноцінно і всебічно забезпечити інтереси держави, регіонів та громад з метою створення заможного суспільства. Реформи, що відбуваються в Україні, спрямовані на збалансований розвиток структурних елементів держави. Процес децентралізації суттєво змінює роль регіонів як суспільно-географічної та соціально-економічної структури національної економіки. Водночас, зосередження на тактичній (короткостроковій) проблемі покращення статус-кво без урахування стратегічної мети досягнення довгострокової стабілізації регіонального розвитку суттєво ускладнює регіональний розвиток і не гарантує його системності та узгодженості. Зростає потреба в координації регіональних відтворювальних процесів на основі вирішення ключових проблем економічного розвитку, пошуку та активізації ресурсів зростання. Серед таких проблем особливе місце посідає питання регіонального соціально-економічного розвитку, а зі збільшенням конфліктних і постконфліктних депресивних територій потреба в його регулюванні зростає. З цієї причини зростає науковий інтерес до розробки систем регулювання регіонального розвитку та вироблення практичних рекомендацій щодо їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-економічного розвитку регіонів України завжди цікавило багатьох дослідників. Аналіз регіонального розвитку в Україні ґрунтовно представлений у працях вітчизняних науковців, зокрема З.С. Варналій, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, Ю.М. Лопатинський, В.П. Мікловда, В.О. Онищенко, М.Г. Чумаченко, С.Л.

Шульц та ін. Регіональний розвиток також досліджується у працях закордонних вчених: М. Алле (M. Allais), Р. Бошма (R. Boschma), Г. Гожелак (G. Gorzelak), Т. Гершел (T. Herrschel), Е. Остром (E. Ostrom), А. Родріґез-Позе (A. Rodriguez-Pose), М. Сторпер (M. Storper), П. Толберг (P. Tallberg), А. Турок (I. Turok) та ін.

Питанням соціально-економічного регіонального розвитку присвячено низку наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів. Серед вітчизняних авторів слід відзначити Н. Лисак, М.П. Бутко, З.С. Варналій, В.Є. Воротін, О.А. Гейман, З.В. Герасимчук, Б.М. Данилишин, А.О. Двігун, М.І. Долішній, В.П. Дубіщев, Т.А. Заяць, С.О. Іщук, М.О. Кизим, В.С. Кравців, Н.В. Кузьминчук, В.І. Ляшенко, Ю.В. Макогон, П. Матвієнко, К.В. Мезенцев, А.І. Мокій, В.П. Мікловда, М.А. Лендел, С.В. Онищенко, Л.О. Петкова, В.І. Пила, Я.В. Притула, Н.В. Кузенко, М.М. Пітюлич, О. Ю. Бобкова, серед закордонних – С. Алексіадіс, Т. Альвес, Р. Дж. Барро, Д. Бейлі, Р. Бошма, І.О. Герасимова, Г. Гожелак, У. Грауте, Т. Гершел, О. А. Гранберг, Н. Казлаускіне, Р. Камані, Р. Капелло, Ф. Коуел, Е. Мареллі, М. Сіньореллі, М. Сторпер, Ф. Монфор, П. Свяневич, П. Толберг, А. Хемдоу, Г. Тейл та багатьох інших.

Окремі інструменти регулювання регіонального розвитку не можуть вирішити загальних соціально-економічних проблем. Тому інструменти регулювання зосереджені на соціально-економічному розвитку регіонів. Існування комплексу невирішених проблем, спричинених диспропорціями соціально-економічного розвитку регіонів України, та необхідність системного стратегічного бачення проблем регулювання визначають актуальність даного дослідження. Це зумовило необхідність вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону для стратегічного регулювання його розвитку з метою забезпечення структурних змін у соціально-економічній сфері.

Метою дослідження є уточнення сутності соціально-економічного розвитку регіонів України та їх нерівномірності, розширення понятійно-категоріального апарату стратегічного управління соціально-економічним розвитком регіонів.

Сучасний стан регіонального розвитку в Україні формується під впливом довготривалих незмінних соціально-економічних особливостей, які лише загострюють міжрегіональні та внутрішньорегіональні економічні протиріччя і не сприяють зміцненню національного економічного простору. Відмінності в регіональному розвитку залишаються регіональною особливістю. Чинники міжрегіональних відмінностей не демонструють тенденції до зменшення, а регіональний розвиток в Україні наразі характеризується диспропорціями. Як наслідок, неможливо задовольнити потреби громадян на рівні, вищому за встановлений державою, а місцеві органи влади не в змозі вирішувати питання регіонального розвитку. Однією з основних ознак регіонів стають відмінності в показниках регіонального соціально-економічного розвитку, які випереджають зростання одних регіонів і призводять до подальшого занепаду інших, посилюючи нерівність у рівні життя населення в різних регіонах України.

У стратегічних документах, які визначають засоби та методи регулювання регіонального розвитку, таких як Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, диспропорції регіонального розвитку визначаються як одна з основних тенденцій сучасного регіонального розвитку: «Протягом дії Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року в Україні створено юридичну основу та запроваджено нові підходи для стратегічного планування та фінансування регіонального розвитку. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на засадах децентралізації, яка успішно реалізується з 2015 року, створила нові можливості для розвитку територіальних громад. Бюджетна децентралізація спричинила суттєвий перерозподіл бюджетних ресурсів на користь місцевого самоврядування. Незважаючи на це ... немає відчутних змін у зменшенні міжрегіональної та внутрішньорегіональної диспропорції за показниками економічного розвитку та якості життя людей» [6].

Показники регіонального розвитку в Україні свідчать про нагальну потребу застосування регуляторних впливів для запобігання надмірній диференціації та подальшого збереження інтегрованого економічного простору. Актуальність дослідження диференціації підтверджується рекомендаціями

міжнародних організацій, зокрема Міжнародного валютного фонду: у щорічному звіті МВФ від 09 жовтня 2019 року [13] зазначається, що розрив між найкращими та найгіршими регіонами розвинених країн збільшується з різних причин, зокрема за такими показниками, як якість життя, ринок праці та рівень безробіття.

Тому використання таких соціально-економічних інструментів регулювання регіонального розвитку потребує теоретичного обґрунтування, яке дозволило б одночасно подолати негативні наслідки різного регіонального розвитку та забезпечити оптимальне використання позитивних характеристик регіонів. Крім того, такі інструменти повинні бути здатні ефективно функціонувати як у періоди економічної стабільності, так і в кризові періоди економічного циклу.

Пошук інструментів, за допомогою яких можна впливати на соціально-економічний розвиток регіону, вимагає розуміння взаємозв'язків між різними показниками регіонального розвитку та визначення перспективних сфер, де для їх координації можуть бути використані конкретні інструменти. Ефективне використання інструментів можливе лише тоді, коли вони відповідають поточній ситуації та здатні адекватно реагувати на зміну соціально-економічних умов.

Питання про те, які саме інструменти регулювання регіонального розвитку здатні зменшити міжрегіональні диспропорції і водночас використати цей потенціал як важіль для активізації виробничих процесів, залишається до кінця не вирішеним, і такі інструменти повинні бути стійкими до коливань економічної кон'юнктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність дослідження соціально-економічного розвитку регіонів (областей, міст, районів) обґрунтовується наступними проблемами та протиріччями: взаємопов'язані проблеми соціально-економічного розвитку регіону, що виникають між продуктивними силами і застарілими формами організації господарського життя, виробництва і споживання; протиріччя між зміцненням традиційної моделі і тотальним оновленням регіону; протиріччя між застарілим

розміщенням продуктивних сил і формуванням продуктивних сил в сучасних умовах (в рамках адміністративної реформи); між процесами адміністративно-територіального поділу та новими територіями і підприємствами; процесами централізації та децентралізації; між рівнями розвитку регіонів, про що свідчать коливання значень валового регіонального продукту, між тенденціями глобалізації та транскордонного співробітництва. Все це зумовлює необхідність реструктуризації та вдосконалення господарських комплексів регіонів у соціально-економічному напрямі розвитку економіки та підвищує потребу в детальній інформації про техніко-економічний, соціальний та екологічний потенціал відповідних регіонів.

В Україні тенденції регіонального розвитку, насамперед децентралізація, змінюють розподіл влади на рівні громад та регіонів, що має значний вплив на регіональні соціально-економічні структури. Зростає економічна та соціальна роль місцевих громад і, відповідно, змінюється роль регіонів в економічному відтворенні. Дослідження між- та внутрішньорегіонального розвитку вимагають значної уваги не лише до питання зміни розподілу влади, але й до зростаючого інтересу до дослідження ролі управлінських структур у впливі на регіональний соціально-економічний розвиток. Зростає також потреба у вивченні інструментів, розроблених для впливу на регіональні відмінності, таких як інвестиційна діяльність, бюджетна політика, міжбюджетні відносини, розробка регіональних і місцевих стратегій розвитку та зміцнення міжрегіонального співробітництва. Це також вимагає чітко визначених концепцій для аналізу регіональної специфіки.

Щодо ролі управлінських структур, то, на думку дослідників, у країнах з дуже різноманітними умовами регіонального соціально-економічного розвитку основним завданням «центральної» регіональної політики є зменшення відмінностей у рівні життя громадян, які проживають у різних регіонах, подолання регіональних асиметрій в цілому та створення умов для зміцнення економічних зв'язків між регіонами. Перший з них – «центральна» регіональна політика. Через регіональну політику держава виступає «гарантом соціальної справедливості» в частині подолання міжрегіональних диспропорцій. У зв'язку

з цим принципи та методи порівняльної оцінки соціально-економічного становища регіонів, визначення причин відставання, встановлення орієнтирів та пріоритетів розвитку відіграють вирішальну роль в обґрунтуванні заходів державної регіональної політики. Це дає підстави стверджувати, що роль органів управління у впливі на регіональні відмінності не зменшується, а модифікується як з точки зору методів, так і самих інституцій та сфери їх впливу. Зокрема, зросла важливість впливу на регіональні відмінності органів місцевого самоврядування базового, районного та обласного рівнів, а також розширилися їхні можливості щодо регулювання регіональних відмінностей.

На підтримку цих тез зазначають й інші дослідники «господарська практика в Україні будується на парадигмі універсалізму у формуванні та здійсненні державної політики, зокрема регіональної. Згідно з такою парадигмою, прийняття управлінських рішень має відбуватися на рівні центральних органів виконавчої влади. У такий спосіб забезпечується дотримання державного інтересу. Однак, регіональна специфіка країни і неоднорідність територіальних економічних систем дедалі більше потребують відмови від згадуваної парадигми державного управління і якнайширшого втілення вимог децентралізації державного управління, а також розробки і запровадження ефективної регіональної політики. Тому має бути змінена і сама філософія державного управління, за якою регіональна політика має розглядатися як важливий напрямок соціально-економічної стабілізації» [5, с. 278].

Регіональні відмінності в соціально-економічному розвитку існують майже в усіх країнах, незалежно від їхнього розміру, економічного потенціалу, державного устрою чи політичної системи. Вони проявляються на всіх рівнях глобальної економіки. У цьому контексті пошук шляхів мінімізації негативних наслідків регіональних відмінностей у розвитку та розробка ефективної регіональної політики є надзвичайно важливими для країн світу, особливо для високорозвинених економік.

Основними проблемами регіональних економік України є низька конкурентоспроможність регіональних економік, зростання диспропорцій

регіонального розвитку, несприятливі умови для розвитку людського, інтелектуального та соціального капіталу, неорганізованість інвестиційних процесів на регіональному рівні, недостатня ефективність інфраструктури для реалізації низки структурних реформ в регіональних економіках. Це зумовлено зниженням інноваційного потенціалу регіонів України, сировинною спеціалізацією виробництва, зменшенням можливостей відтворення капіталу в пріоритетних галузях, зростанням асиметрії на регіональному ринку праці, звуженням бази оподаткування через скорочення обсягів ділової активності, зменшенням фінансових відрахувань у соціальну сферу та погіршенням демографічної ситуації.

Варто відмітити і триваючий вже десятиліття поступовий відхід від необхідності вирівнювання диференціації у розвитку регіонів. Політика створення умов для найбільш повного використання потенціалу регіонів прийшла на зміну політиці вирівнювання розвитку територій. Основною метою державної регіональної політики оголошено створення умов, які дають можливість регіонам повністю реалізувати наявний потенціал, здійснити максимальний внесок в економічний розвиток, отримати конкурентні переваги на зовнішньому ринку.

Також додамо, що, на думку науковців, ідеальним станом багаторегіональної системи є відсутність або невраховувані малі різниці, що виміряні співставною системою індикаторів. Відповідно, регіональна політика повинна орієнтуватись на ті алгоритми підтримки, які забезпечують повну мобілізацію територіальних ресурсів і нівелюють різниці. Теоретично існують два граничні варіанти вирішення проблеми: або при необмежених ресурсах орієнтуватися на параметри розвитку найуспішнішого регіону (або на максимальне значення окремих показників різних регіонів), або при відсутності коштів визнати диференціацію об'єктивно зумовленою. Відсутності різниць досягнути неможливо, і, оскільки ресурси завжди обмежені, необхідно визнати диспропорційність та побудувати механізми її регулювання. Така позиція дослідників ще раз підкреслює необхідність використання різних умов регіонального розвитку.

Тому не дивно, що у вітчизняній та зарубіжній літературі регіональна проблематика активно аналізується з теоретичною метою та для отримання практичних результатів і стала об'єктом уваги в регіональних дослідженнях, де звернуто увагу на те, що діагностика факторів регіонального розвитку важлива не лише для формування центральної регіональної політики. Це завдання також стоїть перед представниками бізнес-організацій, коли вони приступають до побудови регіональних стратегій розвитку бізнесу. Обираючи новий регіон, власники бізнесу можуть шукати баланс між відсутністю ніші на регіональному ринку (менш розвинені регіони) та наявністю попиту на їхню продукцію (більш економічно сильні регіони). Якщо економічно відсталий регіон має перспективи зростання, це можливість вийти на неосвоений ринок і зміцнити свої позиції, випередивши конкурентів. Таким чином, питання регіонального розвитку однаковою мірою стоїть як перед владою, так і перед корпоративними структурами і визначає стратегії їхньої діяльності.

У книзі нобелівського лауреата Елінор Клер Остром «Поза ринками і країнами: поліцентричне управління комплексними економічними системами» [12] розроблено теорію задіяних інституційних механізмів ефективного управління спільними ресурсами; науковий підхід Е. Остром дозволяє здійснювати управління спільними природними ресурсами як державами, так і місцевими громадами. Автор довів, що природні ресурси можуть управлятися громадами більш ефективно, ніж державою або приватними власниками, і що джерела ресурсів не виснажуються. Такі ідеї доцільно використовувати в контексті децентралізації в Україні шляхом удосконалення чинного законодавства у сфері використання природних ресурсів та управління земельними ресурсами, що сприятиме позитивному розвитку децентралізації, стабілізації економічного розвитку регіонів та громад і, зрештою, його використанню для регіонального розвитку.

У праці Нобелівського лауреата Моріса Алле «Умови ефективності в економіці» [11, с. 104] було доведено, що «при централізованому плануванні не може бути досягнутий ніякий стан максимальної ефективності, і тільки процес емпіричного знаходження умов максимальної ефективності у

децентралізованих рамках економіки ринків здатен призводити до цього стану – максимальної ефективності». Цей постулат можна застосувати і до регулювання регіонального розвитку, зазначивши, що таке регулювання є спільним завданням національної та місцевої влади, що є наслідком децентралізації влади.

Варто зазначити, що завдання регулювання регіонального розвитку стало фокусом розвитку нормативно-правового забезпечення державної політики. У проекті Закону України «Про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року» [7] та Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» зазначено, що основним завданням забезпечення сталого розвитку в країні є забезпечення подолання дисбалансів в економічній, соціальній та екологічній сферах. Сталий розвиток має бути орієнтований насамперед на місцеве населення та покращення якості його життя в сприятливому соціально-економічному та екологічно чистому і різноманітному довкіллі.

На думку дослідників, неоднорідність соціально-економічного розвитку регіону є загрозою національній економічній безпеці. В аналітичній записці «Пріоритетні напрями розвитку державної політики в системі національної безпеки» [1] при дослідженні питань, пов'язаних з підвищенням ефективності функціонування сектору національної безпеки, підкреслюється, що вирішальну роль у забезпеченні національної безпеки держави відіграють взаємопов'язані фактори соціально-економічного стану регіонів. На нашу думку, до таких факторів належать диспропорції регіонального розвитку, які, якщо їх не усунути, загрожують розпадом єдиного економічного простору країни.

Питання регулювання регіонального розвитку є важливим і в практичній регіональній політиці ЄС: однією з цілей регіональної політики в стратегічних документах ЄС є подолання відмінностей у рівні регіонального розвитку, визначеного за соціально-економічними показниками. Запобігання регіональним розбіжностям та сприяння їх зближенню було і залишається головною метою регіональної політики в ЄС. Загалом, «державна регіональна політика у ЄС – це згладжування соціально-економічних нерівномірностей у

розвитку окремих територій (та ін.)» [9].

Як видно з робіт [14], [16], [17], [18], у країнах ЄС зростає інтерес до питань регіонального розвитку. На думку дослідників, важливою метою регіональної політики ЄС є забезпечення економічної, соціальної та територіальної конвергенції між країнами-членами ЄС та всередині них. Основними інструментами досягнення цілей конвергенції, регіональної конкурентоспроможності, зайнятості та європейського регіонального співробітництва є структурні фонди та Фонд згуртування [15]. Однак, як зазначають Мареллі та Сіньореллі [17], нові країни-члени ЄС зменшили різницю у валовому внутрішньому продукті на душу населення на національному рівні порівняно зі старими країнами-членами, тоді як нерівність всередині країн зросла. Це означає, що диспропорції розвитку між регіонами країни також повинні бути в центрі уваги дослідників і практиків.

Міжрегіональні диспропорції розвитку є нагальною проблемою для багатьох країн. На думку дослідників, ця проблема є особливо критичною для України, де диспропорції регіонального соціально-економічного розвитку можуть призвести до роз'єднання та економічного колапсу. В українській економіці міжрегіональний розвиток є важливим фактором, що визначає перспективи економічного зростання та добробуту на національному рівні. Оцінка міжрегіонального розвитку в Україні також є необхідною. Це пов'язано з тим, що реформа місцевого самоврядування загострила проблему пошуку балансу між перевагами та викликами децентралізації, що виражаються в потенційних конфліктах, таких як більший місцевий вибір і соціальна рівність, фінансова автономія у вирішенні місцевих проблем, вимоги прозорості та підзвітності, необхідність координації різних рівнів влади, незалежність місцевого самоврядування.

Відмінності впливають на добробут мешканців регіонів. На думку дослідників, «надмірні відмінності у рівні соціально-економічного розвитку регіонів негативно впливають на можливості для економічної активності та можливості використання потенційної робочої сили мешканців регіону. Тому

вплив на відмінності можна вважати визначальною рисою розробки та реалізації регіональної політики в Україні» [19].

Регіони України мають дуже різні рівні економічно та екологічно не виправданого виробничого використання (переважно у сільському господарстві), різну площу та щільність забудови, невелику площу екологічно чистих територій, велику кількість санаторно-курортних та рекреаційних зон, історико-культурних територій, законодавчо обмежене використання та спеціальний режим. Країна характеризується значними відмінностями в показниках розвитку, в тому числі наявністю великих територій (радіоактивних зон), використання яких законодавчо обмежено і які потребують режиму охорони та територіями, тимчасово окупованими, з неможливістю забезпечувати там соціально-економічний розвиток.

Україна успадкувала галузеву та регіональну структуру економіки, яка не відповідає внутрішнім потребам. Деякі галузі стали надмірно великими через те, що джерела сировини знаходяться за межами країни (хімія, нафтохімія) або через втрату деяких ринків збуту (металургія, машинобудування). Інші галузі є недостатньо розвиненими, а деякі виробництва взагалі випали з господарського комплексу: галузі з відкритим технологічним циклом, на які 30 років тому припадало майже 80% загального обсягу виробництва в Україні, потребували великих обсягів імпортової сировини та комплектуючих і шукали ринки збуту за кордоном. Як наслідок, зросла регіональна неоднорідність. Однак саме різноманітність регіонів, з яких складається господарський комплекс країни, є головною передумовою можливих ефектів взаємодії.

Розпад пострадянського економічного простору був спричинений ламанням колишніх систем і методів управління. Поступово сучасна економічна модель характеризується самостійністю регіонального розвитку, підвищенням необхідної автономії регіональної системи з раціональною, адекватною, економічно, географічно та історично зумовленою спеціалізацією та диференціацією. Автономність регіонального розвитку не означає ігнорування напряму і переваг національної економіки в цілому; не може бути сильною національної економіки без сильних і незалежних регіонів. Баланс між

централізованим економічним розвитком і регіональним економічним розвитком об'єктивно порушений і повинен бути відмінним від радянських часів. Без налагодження здорового і конструктивного регіонального розвитку, заснованого на самостійності соціально-економічного розвитку, державні відносини в Україні не можуть функціонувати. Це пов'язано з тим, що сучасний світ функціонує в рамках поліцентричної парадигми розвитку, загальну тенденцію якої можна охарактеризувати як трансфедералізм і трансрегіоналізм. Перше поняття відображає той факт, що управління регіональним розвитком у сучасному світі проникає не тільки в державні структури великих і складних регіональних утворень, а й на рівень міждержавних відносин і на нижчі рівні державної влади – відносини між місцевими органами влади. Феномен трансрегіоналізму полягає в тому, що тенденція до глобалізації світового соціально-економічного простору та формування великих геоекономічних утворень «розмиває» саме поняття держави та національних кордонів. На перший план виходять більш органічні територіальні утворення – регіони, і для того, щоб протистояти глобалізаційним тенденціям, регіони змушені формувати власну соціальну та економічну самоідентичність. Крім того, трансрегіоналізм містить конструктивні перспективи для вирішення проблем Четвертого світу, який є джерелом більшості терористичних спалахів і загруз у конфлікті централізованого управління 200 держав проти більш ніж 5 000 народів, народностей і націй. У такій ситуації регіональні відносини вже не можуть зводитися до відносин «центр-периферія», а можуть виходити далеко за межі (трансцендувати) цих відносин і встановлюватися міцні горизонтальні зв'язки типу «центр-центр», на яких можуть існувати ефективні національні рівні соціально-економічного розвитку держав [20, с. 59].

На думку вчених [4], протягом усього періоду незалежності України, в силу особливостей регіонального економічного відтворювального процесу, характерними були дві визначальні тенденції. А саме: стрімке зростання диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів, концентрація виробничого, інвестиційного, людського та фінансового капіталу на території регіонів-лідерів та поява регіонів-аутсайдерів (депресивних та проблемних

регіонів); зростання анклавних економік в окремих регіонах та поступовий занепад регіональних економік. Доцільно зазначити, що у площині визначення тенденції та стратегій структурних перетворень економіки регіонів і досі залишається невирішеним комплекс проблем: серед яких важливе місце займає вирівнювання диспропорцій регіонального розвитку. Регулювання соціально-економічного розвитку регіону часто розглядається як один із чинників забезпечення стратегічного розвитку регіону.

Погоджуючись з цим твердженням, хотілося б ще раз наголосити, що не потрібно нівелювати регіональні відмінності, а регулювати та використовувати їх для досягнення позитивних змін у соціально-економічній сфері регіону. Інші науковці, аналізуючи питання суспільного виробництва, інноваційного, технологічного та природно-техногенного розвитку в Україні та її регіонах, зазначають, що якщо природно-кліматичні умови регіону та наявність сировини і корисних копалин є традиційними факторами стимулювання регіонального розвитку, то з точки зору соціально-економічного розвитку диспропорції та диференціацію регіонального розвитку (як основний прояв структурних диспропорцій) можна змінити шляхом запровадження науково виваженої державної політики структурної трансформації регіональної економіки в процесі регіонального стратегічного планування за принципом комплексного та пропорційного підходу.

Регіональний розвиток проявляється у трьох площинах: кількісні показники та темпи їх розвитку, інституційне середовище регіонального розвитку та структурні пропорції. Як зазначається в наукових працях, регіональні відмінності всередині країни загострюють низку проблем, таких як міграція безробітних в інші, більш розвинені регіони, посилення соціальної напруженості, зниження інвестиційної активності в депресивних регіонах, зростання бідності, обмеження доступу до якісних освітніх послуг та охорони здоров'я, диспропорції в розвитку галузей соціальної інфраструктури загострення та створення; Л. Возна перераховує такі наслідки регіональних соціально-економічних відмінностей та регіональної дезінтеграції: посилення фрагментарності та ситуативності державного регулювання економіки,

безсилля цілісного та ефективного макроекономічного регулювання з боку держави, регіональна дифузія економічних ресурсів та інновацій держави, слабка дифузія економічних ресурсів та інновацій держави, слабка дифузія технологічних інновацій, домінування широких факторів економічного зростання, поглиблення макроекономічних дисбалансів, що проявляється у прискоренні інфляційних процесів, тощо [2]. Ці серйозні соціальні проблеми, спричинені неоднорідним регіональним розвитком і невирішені протягом тривалого часу, мають бути подолані.

Визначивши, що відмінності в показниках економічного розвитку регіонів загрожують економічній цілісності країни, хочемо додати і підкреслити, що відмінності в показниках соціального розвитку є негативним явищем регіонального розвитку, знижують якість життя, є перешкодою для людського розвитку і мають бути подолані.

Таким чином, питання особливостей міжрегіонального розвитку активно обговорюється в науковій літературі. Серед них – кількісна оцінка просторових відмінностей регіонального розвитку, перевірка конвергенції та виявлення чинників, що зумовлюють міжрегіональні відмінності. У цьому дослідженні найбільший інтерес представляє перший напрям – кількісна оцінка просторових відмінностей. У роботах цього напрямку автори використовують статистичні характеристики неоднорідності, такі як коефіцієнт варіації, індекс Джині, індекс Тейла та індекс поляризації, для аналізу динаміки міжрегіональних відмінностей.

Незважаючи на загрозливий характер гетерогенності, відмінності в регіональному розвитку значною мірою не піддаються регулюючому впливу національної регіональної політики. Тому потреба в детальному дослідженні та класифікації, а також розробці методів вирівнювання міжрегіональних диспропорцій набуває все більшого значення. Регіональні диспропорції мають бути скориговані, щоб запобігти їх збільшенню.

Таким чином, відмінності в показниках регіонального розвитку є повторюваним, довготривалим і загрозливим явищем. Як зазначалося вище, регіональні відмінності в соціально-економічному розвитку спостерігаються в

Україні вже давно. Зміни в соціально-економічній динаміці показників регіонального розвитку не впливають на величину диспропорцій. Покращення соціально-економічного становища регіонів України не призводить до зменшення регіональних диспропорцій. Економісти З. Варналій, С. Романюк та А. Павлюк констатують, що «незважаючи на низку позитивних зрушень у соціально-економічному розвитку регіонів, не відбувається призупинення поглиблення соціально-економічних диспропорцій, які залишаються чинником збереження дезінтегрованості економічного простору» [3, с. 167]. Навіть кризові явища не впливають на масштаби кризи. Так, соціально-економічна криза 2008-2009 рр. не лише зберегла докризові проблеми соціально-економічного розвитку регіонів, але й спровокувала появу нових проблем, зокрема посилення диспропорційності показників соціально-економічного розвитку регіонів. Різностямована тенденція розвитку регіонів України призвела до зменшення нерівностей між регіонами за більшістю показників. Однак це скорочення відбулося за рахунок зближення розвинутих та відсталих регіонів, тобто криза більшою мірою вплинула на регіони з найкращими показниками. Натомість за результатами 2010 року і далі нерівності за ключовими показниками соціально-економічного розвитку знову посилювалися, особливо у кризові 2014-2015 та 2020-2021 роки, причому масштаби нерівності продовжують зростати.

Посилення диференціації регіональних показників соціально-економічного розвитку посилює статус регіонів та продовжує їх поділ на високорозвинені, середньорозвинені, слаборозвинені, перехідні та аутсайдерські регіони, збільшуючи розрив у рівні життя населення між регіонами. Ця негативна тенденція загрожує економічній цілісності країни та створює анклавний характер економічного розвитку окремих регіонів, концентруючи їх на вирішенні власних регіональних проблем.

Для того, щоб краще зрозуміти феномен регіональної специфіки, доцільно проаналізувати понятійно-термінологічний апарат, який використовується в дослідженнях з цієї тематики.

Аналіз визначень поняття «регіон» різними авторами показує, що багатоваріантність цього поняття зумовлює різні підходи до його категоризації. Однак, на думку дослідників, найбільш прийнятною є класифікація, що базується на таких критеріях, як ступінь економічного розвитку, фінансовий стан, соціальне та природне середовище, географічні та природні характеристики. Відповідно до першого критерію класифікації – рівня економічного розвитку – регіони поділяються на високорозвинені, регіони, що формуються та розвиваються, та слаборозвинені регіони. Друга класифікаційна ознака – фінансовий, соціальний і природний стан – визначається такими показниками, як розвиток ринкових відносин, кризові явища в окремих галузях регіональної економіки, спад в господарському комплексі в цілому, окремих галузях і сферах життєдіяльності; третя класифікаційна ознака – географічні та природні характеристики – поділяє регіони на традиційно відсталі, депресивні, традиційно розвинені, визначає поділ на освоєні регіони (промислові регіони, промислово-аграрні регіони, аграрні регіони, сировинні регіони), регіони з ресурсами загальнодержавного значення та регіони, що розвиваються. Незалежно від типу регіону та різноманітності його класифікації, всі ці підсистеми у своєму розвитку повинні бути підпорядковані одній меті: задоволенню матеріальних і духовних потреб місцевого населення при збереженні природного середовища. Для цілей цього дослідження поняття «регіон» найбільш повно розкривається у термінах М.Г. Чумаченка та З.В. Герасимчука і І.М. Ваховича, під якими розуміють адміністративно-управлінські чинники, пов'язані з виділенням частин території країни, які є важливими для розробки механізмів стратегічного регулювання регіону та особливостей його розвитку, та економічні характеристики виділених частин країни, які є основою для оцінки показників соціально-економічного розвитку регіону та відмінностей у цих показниках.

Одним із ключових термінів регіональної економіки є економічний простір. Економічний простір – це насичена територія, яка включає низку об'єктів і зв'язків між ними, таких як населені пункти, підприємства і транспортні мережі. Економічний простір визначається низкою характеристик і

параметрів, таких як щільність (показник на одиницю площі), розподіл (рівномірність, показник диференціації) і зв'язність (економічні зв'язки між просторовими елементами). Погодимося з експертами: «вектор загальної економічної політики спрямований на перехід від індустріальної до постіндустріальної моделі суспільно-економічних відносин, поширення механізмів управління, що передбачають створення умов для сталого розвитку, і посилення ступеня включення регіональних елементів економічної системи в глобальні інтеграційні процеси. Такі умови вимагають від регіонального простору високого рівня потенціалу саморозвитку, ефективної організації та структуризації» [10]. Ці фактори зумовлюють розгляд різних ситуацій та умов формування соціально-економічного простору при дослідженні питання регіонального розвитку.

Соціально-економічний простір важливих видів регіональної діяльності має дуже диференційовану структуру. Просторовий підхід до вивчення статистичних даних відкриває нові можливості для дослідження соціально-економічної диференціації регіонів та робить аналіз даних більш інформативним і наочним.

В Україні на сучасному етапі розвитку реформи децентралізації значно розширили можливості місцевих органів влади у використанні підпорядкованого простору, що підвищило їхню здатність вирішувати питання автономії, покращувати показники розвитку та розв'язувати проблеми. У цьому документі ще раз наголошується на необхідності використання та регулювання місцевого розвитку.

Це пов'язано з тим, що ці терміни мають більш загальне значення, не містять оціночного елемента, охоплюють широкий спектр різнорідних процесів незалежно від динаміки, є стабільними і фіксують якісну або кількісну відмінність одного предмета від іншого. Однак важливою умовою достовірного дослідження регіональної специфіки є артикуляція та розмежування понять, які найкраще характеризують загальне поняття «відмінність» у контексті індикаторів регіонального розвитку, а також визначення їхньої сукупної координуючої спроможності.

Прикметно, що більшість авторів не виокремлюють поняття, які пояснюють прояв регіональної специфіки. Так, Б. Л. Лавровський та В. В. Масаков використовують поняття «асиметрія» і «дисгармонія». В. М. Лексін і О. М. Швецов використовують поняття «дисбаланс» та «диференціація», О. А. Гранберг пише про диференціацію рівнів соціально-економічного розвитку регіонів, яка посилюється, Е. А. Постнікова та Шильцин Є. О. також вказують на процеси диференціації, Є. Б. Кібалов та ін. оперують поняттям «диспропорції», І. З. Сторонянська – поняттями «дисбаланс», «асиметрія» [8]. Іншими словами, одне й те саме економічне явище може позначатися різними термінами. Це призводить до відсутності достатньо глибокого розуміння сутності досліджуваного процесу, неузгодженості підходів різних дослідників до проблеми, різного розуміння причин виникнення та підходів до зменшення та управління негативними наслідками відмінностей.

Слід зазначити, що зростання регіональних нерівностей є більш інтенсивним на внутрішньорегіональному рівні. Цьому сприяють як соціально-економічні зміни в регіональному розрізі, так і посилення економічної потужності окремих регіональних громад в результаті злиття, набуття більших повноважень та переходу на більш прямі відносини з державним бюджетом. Зокрема, в 11 з 22 регіонів (за винятком Донецької та Луганської областей) найвищі капітальні інвестиції були здійснені в обласних центрах, що є результатом більшої концентрації економічної активності, на відміну від інших регіональних одиниць, де рівень інвестицій залишається низьким.

Це пов'язано з тим, що явище «диспропорційності» повною мірою відображає глибину відмінностей, залежність від структурних трансформацій, загрозливі наслідки, порушення співвідношення пов'язаних просторів, причини необхідності регулювання та можливість регулювання завдяки існуванню або встановленню припущення про «пропорційність». Тому доцільно і надалі описувати відмінності в соціально-економічному розвитку регіонів України як «дисбаланси», а їхні прояви – як «диспропорційність».

У науковій літературі існує багато авторських визначень понять «дисбаланс» та «диспропорційність соціально-економічного розвитку регіонів».

У даному дослідженні ми використовуємо поняття «дисбаланс», як воно подано в Економічній енциклопедії, тобто відсутність рівноваги в економічних процесах як ознака цього явища, та поняття «диспропорційність соціально-економічного розвитку регіону» за визначенням К. Ворауера, тобто просторова нерівномірність соціально-економічного розвитку регіону, яка полягає в розбалансованості його розвитку. Отже, вибір цих трактувань поняття «дисбаланс» зумовлює важливу особливість мети впливу на дисбаланси у внутрішньо- та міжрегіональному вимірі за допомогою регуляторних інструментів. Ця особливість полягає не в нівелюванні, зменшенні чи подоланні дисбалансів, а в досягненні рівноваги як динамічної характеристики, що не тільки сприяє зміцненню економічного простору, але й має потенціал для подальших позитивних структурних змін у соціально-економічній сфері регіону.

Проаналізувавши різні підходи до трактування поняття «дисбаланс», доцільно дослідити причини виникнення дисбалансу та підходи до визначення поняття «стратегічне регулювання дисбалансу», щоб сформулювати оригінальне визначення поняття «дисбаланс» та послідовно вибудувати основу для регулювання дисбалансів у регіональному розвитку.

Стратегічний підхід до управління розвитком регіонального господарського комплексу має на меті вирівнювання економічної ситуації в усіх регіонах, раціональне використання виробничо-ресурсного потенціалу регіону, досягнення сталого економічного зростання та покращення соціально-економічних показників рівня життя громадян України. Для досягнення цих цілей необхідно здійснити ряд заходів:

- формування пріоритетних напрямів регіонального економічного розвитку;
- розробка механізмів прискорення економічного зростання на найбільш важливих напрямках регіонального економічного розвитку;
- створення умов для взаємодії підприємств та установ, що визначають потенціал регіонів, на основі використання їх наукового та виробничого потенціалів;

- підтримка підприємств для задоволення внутрішніх потреб регіонів;
- збереження існуючих та створення нових робочих місць;
- мінімізація соціальних наслідків реструктуризації регіональної економіки;
- підвищення інвестиційної привабливості регіону;
- розвиток регіональної інфраструктури, товарних ринків та ринків цінних паперів;
- взаємодія між місцевою владою, підприємствами та економічно активним населенням; організація регіональних ринків.

Різний рівень розвитку регіонів України вимагає диференційованого підходу до реалізації регіональної державної політики та сприяння розвитку окремих регіонів. З метою забезпечення стратегічного розвитку регіональних економік України завданнями регіональної політики є:

- надати регіонам можливість самостійно визначати довгострокову стратегію соціально-економічного розвитку та обирати засоби її реалізації;
- підвищення самостійності регіонів у формуванні та виконанні регіональних бюджетів відповідно до компетенції регіональних органів влади;
- участь громади в управлінні регіональним розвитком;
- активна участь місцевих органів влади та мешканців у процесі управління та вирішення соціально-економічних проблем регіонального розвитку;
- впровадження інноваційних технологій та методів вирішення соціально-економічних проблем регіонального розвитку.

Таким чином, диференціація регіонів України на різні рівні розвитку вимагає застосування диференційованого підходу до реалізації регіональної державної політики шляхом підвищення самостійності регіонів у визначенні довгострокових стратегій регіонального соціально-економічного розвитку та у виборі засобів їх реалізації.

Література

1. Валевський О.Л. Пріоритетні напрями розвитку державної культурної політики в системі національної безпеки : аналітична записка. Київ : НІСД. Серія «Гуманітарний розвиток». № 27. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2130/> (дата звернення: 05.08.2018).
2. Возна Л. Основні суперечності та перспективи використання соціально-економічного потенціалу регіонів. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 1(10). С. 167–174.
3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. Київ : НІСД, 2007. 768 с.
4. Кобеля З.І., Кутаренко Н.Я., Рудько К.І., Бабчук А.М. Інвестиційний потенціал України в умовах фінансово-економічної кризи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 22. С. 32-37.
5. Лавренчук А. Шляхи оптимізації регіональної євроінтеграції України. *Вісник УАДУ*. 2003. № 1. С. 277–285.
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 року № 695. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820> (дата звернення: 15.09.2020 р.).
7. Про Стратегію сталого України до 2030 року : проект закону України від 07 серпня 2018 р. № 9015, відкликано. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64508 (дата звернення: 05.08.2014).
8. Сторонянська І., Прокопюк А. Структурні дисбаланси розвитку економіки регіонів: порівняльний аналіз України та Польщі : монографія. Львів-Білосток, 2018. 328 с.
9. Третяк Ю., Мрінська О. Політика регіонального розвитку: досвід ЄС та уроки для України. *Проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні»*. *Support to Ukraine's Regional Development Policy*. Funded

by the European Union. 2013. URL: www.surdp.eu (дата звернення: 27.02.2015).

10. Шашина М. В. Визначення модернізаційного потенціалу регіонального простору на основі динамічних показників доданої вартості за видами економічної діяльності. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 98–102.

11. Allais, M. (1967). *Les conditions de l'efficacité dans l'économie*. Milan: Centro Studi e Ricerche su Problemi Economico-Sociali (CESES), 145 p.

12. Beyond Markets and States: Polycentric Governance of Complex Economic Systems / Elinor Ostrom. *American Economic Review* 100 (June, 2010) : 1–33. URL: <http://www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/aer.100.3.1> (дата звернення: 16.10.2018).

13. Bluedorn, J., Weicheng, L., Novta, N., and Timmer, Y. (2019). Widening Gaps: Regional Inequality within Advanced Economies. October 9, 2019. *IMF* : вебсайт. URL: <https://blogs.imf.org/2019/10/09/widening-gaps-regional-inequality-within-advanced-economies> (дата звернення: 15.01.2020).

14. Borys, M. M., Polgar, E. K. and Zlate A. (2008). Real Convergence and the Determinants of Growth in EU Candidate and Potential Candidate Countries: A Panel Data Approach. *European Central Bank Occasional Paper Series*. N. 8. Frankfurt.

15. EUROSTAT (2012) *Eurostat Regional Yearbook 2012*. Publications Office of the European Union, Luxembourg (available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-12-001/EN/KS-HA-12-001-EN.PDF).

16. Funck, B. and Pizzati, L. (Eds) (2003). *European Integration, Regional Policy, and Growth*. World Bank. Washington, DC.

17. Marelli, E., and Signorelli, M. (2010). Productivity, employment and human capital in Eastern and Western EU countries, in Marelli E. and Signorelli M. (Eds) *Economic Growth and Structural Features of Transition*, pp. 84–103. Palgrave Macmillan, New York, NY.

18. OECD (2010). *Regional Development Policies in OECD Countries*. OECD Publ., Paris.

19. Shevchenko, O. (2018). Disparity as an instrument of regional policy in Ukraine, *Annual Meeting of American Association of Geographers*, April 10-14,

2018. New Orlean, LA, USA. URL: <https://aag.secure-abstracts.com/AAG%20Annual%20Meeting%202018/abstracts-gallery?query=Shevchenko&searchContent=false&Affiliation=&Type=&Poster=0&Topic=&ThemeId=&Availability=0> (дата звернення: 18.11.2018).

20. Zhalilo, Ya.A. (2003), *Ekonomichna stratehiia derzhavy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Economic strategy of the state: theory, methodology, practice], NISD, Kyiv, Ukraine, pp. 53-87.

References

1. Valevs'kyj, O.L. (2016), "Priority areas of development of state cultural policy in the national security system", NISD. Seriiia «Humanitarnyj rozvytok», vol. 27, available at: <http://old2.niss.gov.ua/articles/2130/> (Accessed 15.01. 2024).

2. Vozna, L. (2009), "Main contradictions and prospects for using the socio-economic potential of the regions", *Stratehichni priorytety*, vol. 1 (10), pp. 167-174.

3. Varnaliy, Z.S. (2007), *Derzhavna rehional'na polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni* [State regional policy of Ukraine: features and strategic priorities], NISD, Kyiv, Ukraine.

4. Kobelia, Z. Kutarenko, N. Rudko, K. and Babchuk, A. (2017), "Investment potential of Ukraine in the conditions of financial and economic crisis", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 22, pp. 32-37.

5. Lavrenchuk, A. (2003), "Ways to optimize the regional European integration of Ukraine", *Visnyk UADU*, vol. 1, pp. 277-285.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "On the approval of the State Regional Development Strategy for 2021-2027", available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820> (Accessed 15.01. 2024).

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2018), Draft Law "About the Strategy of Sustainable Ukraine until 2030", available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html,

15.01.2024).

8. Storoniants'ka, I. and Prokopiuk, A. (2018), *Strukturni dysbalansy rozvytku ekonomiky rehioniv: porivnial'nyj analiz Ukrainy ta Pol'schi* [Structural imbalances in regional economic development: a comparative analysis of Ukraine and Poland], L'viv-Bilostok, Ukraine.

9. Tretiak, Yu. and Mrins'ka, O. (2013), “Regional development policy: EU experience and lessons for Ukraine”, *Support to Ukraine's Regional Development Policy*. Funded by the European Union, available at: www.surdp.eu (Accessed 15.01.2024).

10. Shashyna, M. (2020), “Determining the modernization potential of the regional space on the basis of dynamic value-added indicators by type of economic activity”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 98-102.

11. Allais, M. (1967), *Les conditions de l'efficacité dans l'économie*, Centro Studi e Ricerche su Problemi Economico-Sociali (CESES), Milan.

12. Ostrom, E. (2010), “Beyond Markets and States: Polycentric Governance of Complex Economic Systems”, *American Economic Review*, vol. 100, pp. 1-33, available at: <http://www.aeaweb.org/articles.php?doi=10.1257/aer.100.3.1> (Accessed 15.01.2024).

13. Bluedorn, J. Weicheng, L. Novta, N. and Timmer, Y. (2019), “Widening Gaps: Regional Inequality within Advanced Economies”, IMF, available at: <https://blogs.imf.org/2019/10/09/widening-gaps-regional-inequality-within-advanced-economies> (Accessed 15.01.2024).

14. Borys, M.M. Polgar, E.K. and Zlate A. (2008), “Real Convergence and the Determinants of Growth in EU Candidate and Potential Candidate Countries: A Panel Data Approach”, *European Central Bank Occasional Paper Series*, vol. 8.

15. EUROSTAT (2012), “Eurostat Regional Yearbook 2012”, Publications Office of the European Union, Luxembourg, available at: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-HA-12-001/EN/KS-HA-12-001-EN.PDF (Accessed 15.01.2024).

16. Funck, B. and Pizzati, L. (2003), *European Integration, Regional Policy, and Growth*, World Bank, Washington, DC.
17. Marelli, E. and Signorelli, M. (2010), “Productivity, employment and human capital in Eastern and Western EU countries”, *Economic Growth and Structural Features of Transition*, Palgrave Macmillan, New York, pp. 84-103.
18. OECD (2010), *Regional Development Policies in OECD Countries*, OECD Publ., Paris.
19. Shevchenko, O. (2018), “Disparity as an instrument of regional policy in Ukraine”, Annual Meeting of American Association of Geographers, New Orleans, LA, USA, April 10-14, available at: <https://aag.secure-abstracts.com/AAG%20Annual%20Meeting%202018/abstracts-gallery?query=Shevchenko&searchContent=false&Affiliation=&Type=&Poster=0&Topic=&ThemeId=&Availability=0> (Accessed 15.01. 2024).
20. Zhalilo, Ya.A. (2003), *Ekonomichna stratehiia derzhavy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Economic strategy of the state: theory, methodology, practice], NISD, Kyiv, Ukraine, pp. 53-87.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2024 р.